

Economie Integraal vwo 2e druk

Samenvatting hoofdstuk 5 Economische macht

5.1 *Economische machtsvorming en marktvormen*

Welke typen van economische machtsvorming kun je onderscheiden?

Marktvormen kunnen worden onderscheiden door te kijken naar een aantal aspecten.

In de eerste plaats naar de mate van volkomenheid. Daarbij gaat het om de vraag of er sprake is van homogene of heterogene goederen. In het laatste geval is er sprake van productdifferentiatie. Met behulp van de marketingmix kan een aanbieder productdifferentiatie tot stand brengen.

In de tweede plaats gaat het om de mate van concurrentie, waarbij het aantal aanbieders van belang is. Het aantal aanbieders kan zijn: één (monopolie), weinig (oligopolie) of veel (volledige mededinging en monopolistische concurrentie). Bij volledige mededinging is er sprake van homogene goederen, bij monopolistische concurrentie van heterogene goederen.

In de derde plaats kijk je naar de mate van vrijheid: in hoeverre is vrije toetreding mogelijk? Zijn er toetredingsbarrières? In feite is uitsluitend bij volledige mededinging en monopolistische concurrentie sprake van vrije toetreding, afgezien dan van vergunningen van overheidswege.

5.2 *Monopolie*

Op welke manier kan een monopolist als enige aanbieder op zijn markt de verkoopprijs zodanig vaststellen dat hij maximale winst behaalt?

Er zijn wettelijke monopolies (bijvoorbeeld via een octrooi of patent), natuurlijke monopolies (de markt is te klein voor meer dan één aanbieder) en collectieve monopolies (onderlinge concurrentiebeperking in kartels).

De opbrengsten bij monopolie wijken af van die bij volledige mededinging: de totale opbrengst (TO) kent een maximum en de gemiddelde opbrengst (GO) daalt voortdurend. Ook de marginale opbrengst (MO) kent een dalend verloop: extra afzet kan uitsluitend tot stand komen door de prijs te laten dalen. Maximale totale winst vinden we bij $MO = MK$ (marginale opbrengst = marginale kosten).

Bij het monopolie is het totale surplus niet maximaal. Het verlies aan surplus ten opzichte van volledige mededinging kan grafisch worden weergegeven met de Harbergerdriehoek. De monopolist kan het consumentensurplus verder terugdringen door tot prijsdiscriminatie over te gaan, d.w.z. door op een aantal gescheiden deelmarkten verschillende prijzen te vragen.

5.3 *Monopolistische concurrentie en oligopolie*

Hoe komen de prijzen tot stand op andere markten waarop geen volledige mededinging bestaat?

Monopolistische concurrentie en oligopolie hebben 'monopolie-achtige' trekken, omdat de aanbieders op dit soort markten – binnen zekere grenzen – de prijs kunnen bepalen.

Bij monopolistische concurrentie, veel aanbieders en heterogene goederen, zal winst van één of meer bestaande aanbieders leiden tot toetreding van nieuwe aanbieders. De afzetlijn van de bestaande aanbieders verschuift naar links totdat de winst verdwenen is. De raaklijnsituatie die dan ontstaat, is kenmerkend voor deze marktform. Bij verlies zullen er aanbieders uittreden, waardoor de afzetlijn voor de blijvende aanbieders naar rechts verschuift. In beide gevallen neigt de winst naar nul.

Bij oligopolie, weinig aanbieders en vrijwel altijd heterogene goederen, is er vaak een marktleider die de toon zet. Doorgaans volgen andere partijen als de marktleider zijn prijs verandert. Er is vaak sprake van een zekere prijsstarheid bij deze marktform. Deze kan verklaard worden door de geknikte afzetlijn: verschuivingen van de kosten leiden binnen zekere grenzen niet tot een verandering van de prijs.